καὶ αὐτοὶ χωριστὰ, ἐνθυμοῦνται παντοῦ καὶ πάντοτε τὴν πατρίδα των, διατηροῦσι δὲ ἀναλλοίωτα τὰ παλαιὰ αὐτῶν ἤθη καὶ ἔθιμα. Ἀναμιγνυόμενοι μετὰ τῶν ἄλλων ἐδύναντο νὰ πλουτίσωσι, νὰ λάβωσι μάλιστα καὶ δημόσια ὑπουργήματα, ἀλλ' οὐδαμῶς ἐπιθυμοῦσι τὴν διαφορὰν ταύτην. Τοιαῦται ἰδιοτροπίαι διετήρησαν ἀπαράλλακτον καὶ τὸν χαρακτῆρα τῶν Ἰουδαίων μετὰ τοσούτους αἰῶνας καὶ ἐν μέσῳ παντοδαπῶν ἐθνῶν. Φαίνεται δὲ ὅτι ὅσον θλίβονται καὶ ταλαιπωροῦνται ἀπὸ κοινοῦ οἱ ἄνθρωποι, τόσον αὐξάνει ἡ πρὸς ἀλλήλους αὐτῶν συμπάθεια καὶ ἀγάπη, ὡς ἂν ἤθελεν ἡ Πρόνοια τοῦ Θεοῦ νὰ τοὺς παρηγορῇ διὰ τούτου. Μόναι τῳόντι αἱ κοιναὶ θλίψεις ἐμπνέουσι κλίσιν ἀληθῆ καὶ διαρκῆ, αἱ δὲ κοιναὶ ἀπολαύσεις φιλίαν μόνον προσωρινήν.

Ὁ χαρακτὴρ τῶν ἐθνῶν διαιωνίζεται καὶ ἐνδέχεται μὲν ὁπωσοῦν νὰ μεταποιηθῇ, οὐδέποτε ὅμως ἐντελῶς ἐξαλείφεται. Ὅπου ὑπάρχει αἷμα Γοτθικὸν, διασώζεται ἡ αὐτὴ ὑψηλοφροσύνη καὶ ἀνδρία. Τὸ ἦθος τῶν Γάλλων ἔμεινεν ἀναλλοίωτον εἰς τὸν Καναδᾶν, οἱ δὲ Ἀμερικανοὶ ἀποδεικνύουσι διὰ τῆς ὑπεροχῆς καὶ ἐπιμονῆς αὐτῶν ὅτι ἔχουσι τὴν αὐτὴν ἀρχὴν τῶν Ἄγγλων, ὡς κλάδοι τῆς αὐτῆς Σαξωνικῆς ῥίζης.

Ἀλλὰ τὰ ἔθνη εἰς αἰῶνας ἆρά γε θέλουσι διαμένει κεχωρισμένα, ἢ θέλουσί ποτε συγχωνευθῇ; Τὸ θέμα τοῦτο ὑπάρχει ἄξιον μελέτης οὐ μόνον φιλοσοφικῶς, ἀλλὰ καὶ ἱστορικῶς καὶ πολιτικῶς θεωρούμενον. Ἂν ἀληθεύῃ, ὡς ἀπέδειξαν φιλολογικαί τινος ἔρευναι, ὅτι ἡ Γερμανικὴ γλῶσσα συγγενεύει μετὰ τῆς Περσικῆς ὡς πρὸς τὴν ἐτυμολογίαν τινῶν λέξεων καὶ ὅτι ἡ πατρωνικὴ τάξις τῶν φυλῶν τῆς Ἰνδίας ἀναλογεῖ μετὰ τοῦ φευδαλισμοῦ, συμπεραίνομεν ὅτι τὰ ἔθνη ταῦτα προῆλθον ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς, ὥστε δύναται ἡ αὐτὴ ἰκμὰς τοῦ παλαιοῦ δένδρου νὰ ἐκτείνηται καὶ μέχρι τῶν νεωτάτων κλώνων.

Ἀλλὰ διατί ζητοῦμεν τοσοῦτον μακρὰν τὴν ἀπόδειξιν τῶν λεγομένων; Ποῖον ἄλλο ἔθνος ὑπέστη πλειοτέρας ἐπιδρομὰς ξένων καὶ πολεμίων λαῶν παρὰ τὸ Ἑλληνικόν; Καὶ ὅμως ἐκ πάντων αὐτῶν διετηρήθη ἀμόλυντον, ὥστε καὶ ὁ φυσικὸς καὶ ὁ ἠθικὸς αὐτοῦ χαρακτὴρ εὐκολώτατα ἀναγνωρίζεται.

Διέβη ἀβλαβῶς ὅλον τῆς μακρᾶς δουλείας τὸν χρόνον τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, καθὼς οἱ Ἰουδαῖοι τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν, ἢ μᾶλλον καθὼς ποταμοί τινες διέρχονται ὑπὸ τὸν πυθμένα, ἢ ὡς ἐπίστευόν ποτε καὶ διὰ μέσου τῆς θαλάσσης, ὃν τρόπον ἡ Ἀρέθουσα ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον ἀναβρύει εἰς τὴν Σικελίαν.

Ἀλλὰ τί κυρίως διαφυλάττει τὴν πρωτότυπον τῶν ἐθνῶν φυσιογνωμίαν; ἀναμφιβόλως ἡ θρησκεία· διότι αὐτὴ ἐκτείνεται εἰς ὅλον τὸ ἔθνος, περιλαμβάνουσα δὲ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς κοιτίδος τὸν παραπέμπει μέχρι τοῦ τάφου. Τὸ πλεονέκτημα ὅμως τοῦτο ἔχει μάλιστα ἡ χριστιανικὴ πίστις ὡς διαφέρουσα τῶν ἄλλων, ὅσαι εὑρέθησαν μετ' αὐτῆς εἰς συγχρωτισμόν· αὐτὴ παρεμύθει τὸν χριστιανὸν ἐν μέσῳ τῶν δεινῶν τῆς δουλείας, ὑποσχομένη εἰς τοὺς ὑπομένοντας ἀτελεύτητον ἄλλην ζωὴν καὶ ἀθάνατον πατρίδα. Διὰ τοῦτο πάσχοντες πολλαχῶς καὶ αἰῶνας ἤδη συχνοὺς κατατρυχόμενοι ὑπὸ ἐχθρῶν ἀλλοφύλων οἱ Ἕλληνες ἔσφαλον μὲν ἴσως συχνάκις ὡς ἄνθρωποι, ἴσως δέ τις ἐνίοτε καὶ τὰ κοινὰ ὑπὲρ τῶν ἰδίων προέδωκεν· οὐδεὶς ὅμως οὐδέποτε ἐδέχθη ἑκουσίως νὰ γείνῃ ἀποστάτης τῆς πίστεως, ἀλλὰ καὶ περιουσίαν νὰ ἀπολέσῃ ἔστερξε, καὶ τὸν θάνατον τοῦ μαρτυρίου προετίμησε παρ' αἰσχρὰν καὶ ἀντίθεον ὕπαρξιν. Οὔτε δὲ εἰς τοὺς Δυτικοὺς αὐτοὺς ποτὲ ὑπεχώρησεν, ἂν καὶ εἶχε προφανῆ ἀνάγκην τῆς βοηθείας των, οὔτε τὴν σωτηρίαν ἔκρινεν ἄξιον ἀντάλλαγμα τῶν εὐσεβῶν φρονημάτων.

Οὕτω προστρυόμενον εἰς τὰ πατρῷα νόμιμα τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἐκ πάντων τῶν κακῶν τῆς αἰχμαλωσίας μόνον καὶ τὴν εὐσεβισμένην ἐξόμωσιν οὐδαμῶς ἐδύνατο νὰ ὑπομείνῃ· ὅθεν ὁσάκις μέχρι τοῦ 1660 ἡρπάζετο ἀπὸ τοὺς κόλπους του τὸ πέμπτον μέρος τῶν ἀθώων παίδων διὰ νὰ προστεθῶσιν εἰς τὸ τάγμα τῶν Γενιτζάρων, τότε ἐγίνετο μέγας κλαυθμὸς εἰς πάσας τὰς χριστιανικὰς οἰκίας, τότε ἀντηχεῖ ὁ θρῆνος καὶ ὁ κλαυθμὸς πανταχοῦ· ἀλλ' ἡ θέλησις τοῦ δεσπότου ὑπερίσχυε πάντοτε καὶ τὰ δυστηνα ἐκεῖνα τέκνα ἀπεσπῶντο διὰ τῆς βίας ἀπὸ τῶν μητέρων τοὺς κόλπους.

Ἡ γλῶσσα οὐδέποτε ἐδυνήθη νὰ ἐνεργήσῃ τοσοῦτον πρὸς διατήρησιν τοῦ ἐθνικοῦ τύπου. Διότι ᾧ ἡ θρησκεία διέμεινεν ἄτπιλος, ὡς ἦτο ἀπ' ἀρχῆς, μὲ κίνδυνον τοῦ παντός, αὐτὴ οὐ μόνον ἐξέπεσεν ἐντῆς πρώτης δόξης καὶ πολυειδῶς διεφθάρη, ἀλλὰ καὶ διὰ ξενικῶν λέξεων ἐνοθεύθη, καὶ πολλοὶ ἐκτὸς περιλειφθέντων αὐτῆς ὅρων ἠκρωτηριάσθησαν ὡς τὰ ἀρχαῖα αὐτῆς ἀγάλματα, ὀνόματα δὲ δύσηχα βαρβάρων εἰσέτι φυλῶν ἀνεπλήρωσαν τὰ ἰθαγενῆ γνωρίσματα διαφόρων τόπων.

Πρὸ αἰώνων καὶ οἱ Τάρταροι ὑπεδούλωσαν τὴν Κίναν καθὼς οἱ Ὀθωμανοὶ τὸ Βυζαντινὸν κράτος· ἀλλ' ὅμως μέχρι τοῦδε διακρίνονται τῶν αὐτοχθόνων οἱ ἐπιλυδες πορθηταί. Ἂν ὑπῆρχεν ἐντελῶς ἡ αὐτὴ θρησκεία τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἀρχομένων, οἱ χαρακτῆρες ἀμφοτέρων συγχωνευόμενοι ἔμελλον ἴσως νὰ ἀποτελέσωσι κοινόν τινα τύπον ἐθνικὸν, καθὼς συνδυαζόμενα δύο χρώματα παράγουσιν ἓν τρίτον ὅλως διάφορον. Οὕτως οἱ Φράγκοι δὲν διακρίνονται σήμερον τῶν Γαλατῶν, τοὺς ὁποίους κατεξουσίασαν· οὔτε οἱ Γότθοι τῶν Ἰταλῶν καὶ διὰ τοῦτο ἡ κινηθεῖσα ἐσχάτως ἐπανάστασις τῆς Κίνας προβαίνει γιγαντιαίως, ὥστε ἐνδέχεται νὰ φθάσῃ εἰς τὸν σκοπὸν ὅπου ἀποβλέπει.

Τὸ στερεώτατον τῶν Κυβερνήσεων στήριγμα ὑπάρχει ἆρα ἡ θρησκεία τῶν λαῶν καὶ ἡ δικαιοσύνη τῶν ἀρχόντων· αὐταὶ ὡς ἄγκυραι δύνανται νὰ ἀσφαλίσωσι τὴν τύχην τοῦ πλοίου κατὰ πᾶσαν πολιτικῆς τρικυμίας περίστασιν.

Καθὼς οἱ Ἑβραῖοι διέμειναν ὁποῖοι ἔκπαλαι ἐράνησαν, ὁ ἐθνικός των χαρακτὴρ ὑπάρχει ὁ αὐτὸς καὶ τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὴν Ἰνδίαν καὶ τὴν Εὐρώπην. Ὁμοίως δὲ βλέπομεν μέχρι τοῦδε διαιωνίζομενα τὰ αὐτὰ πάθη καὶ ἰδιώματα εἰς τοὺς λαοὺς ὅσα εἶχον οἱ πρόγονοί των πρὸ πολλοστάτων γενεῶν